

Kaip Konstitucijos sergėtojai susilpnino aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų nepriklausomumo apsaugą

Miranda Borusevičiūtė

*Vilniaus universiteto Teisės fakulteto doktorantė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10117 Vilnius, Lietuva
El. paštas: miranda.boruseviciute@tf.vu.lt*

Įvadas

Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija), kaip evoliucionuojančio, „gyvo“ dokumento, besikeičiančio laikui bėgant, kai nėra keičiamas tokio dokumento tekstas, samprata yra plačiai palaikoma tiek Lietuvos teisės mokslininkų, tiek ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) teisėjų, labai patogiajai akceptuojant buvusio Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) Aukščiausiojo Teismo pirmininko Ch. Hughes'o pasakytus žodžius, kad Konstitucijos yra tiek, kiek yra pasakęs teismas (1908, p. 139). Ir turbūt išties labai sunku būtų ginčytis su buvusiu JAV Aukščiausiojo Teismo teisėju O. Holmes'u, anot kurio, Konstitucijos kūrėjai sukūrė organizmą – JAV Konstituciją, kurios interpretacija turi atspindėti besikeičiantį gyvenimą (*Missouri v. Holland*, 1920). Mat pastarosios Konstitucijos kūrėjai galimai išmintingai suformulavo ir įtvirtino bendro pobūdžio frazės Konstitucijoje tam, kad ateinančios kartos galėtų jas pritaikyti prie besikeičiančių gyvenimo aplinkybių, bet kartu atsižvelgiant ir į susiklosčiusią tradiciją, istoriją ir visą konstitucinį režimą. Tačiau, kad ir kokia būtų „gyvosios konstitucijos“ koncepcijos idėja patraukli, jog taptų, kaip teigia G. Mesonis, „Europos valstybių konstitucinės justicijos raidos realija“ (2010, p. 111), vis tiktai „gyvojo organizmo“ (Holmes, *Missouri v. Holland*, 1920) koncepcija kontinentinės Europos statutinės teisės dirvoje turbūt negali reikšti ribų nebuvimo ir jokių būdu negali suteikti konstitucinės justicijos institucijų teisėjams diskrecijos ten, kur konstitucijos tekstas yra labai konkretus ir aiškus. Ir šiame kontekste iš tiesų yra labai sunku suprasti tai, kodėl atsitinka taip, kad tam tikrais klausimais Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje Lietuvos Konstitucija pradeda reikšti tiek daug dalykų, kurių nėra ir jų negalima Konstitucijos tekste aptikti ne tik tada, kai yra padidėjęs žiūrėjimo į teksto eksplicitinę išraišką intensyvumas, bet net ir latentinėje minėto dokumento dalyje, iškeliant dėl to Konstitucinio Teis-

mo teisėjų turimos diskrecijos problemą. Net ir priėmus idėją, kad Konstitucija yra teisė be spragų, turinti E. Kūrio „skėčio“, apgaubiančio visą nacionalinę teisės sistemą¹, formą, šioje konstitucijoje, kaip teisėje be spragų, „gyvoji“ jos dalis vis tikrai turėtų turėti ir savo tam tikras ribas, kurias derėtų pradėti aiškiai brėžti, kad Konstitucija iš tiesų netaptų Konstitucinio Teismo teisėjų vien tik norų apie tai, kokia aukščiausiaji teisė turėtų būti, išraiškos aktas, o pati valstybė nesupanašėtų su ta valstybe, kuri iš tiesų yra valdoma žmonių, o ne teisės (Adams, 1776).

Įspūdžiui, kad Lietuvos Konstitucija laipsniškai ir nepastebimai yra daroma Konstitucinio Teismo teisėjų norų, kokia aukščiausiaji teisė turėtų būti, išraiškos aktu, vedant tokiu būdu Lietuvą į žmonių, o ne teisės valdomos valstybės rytuų, susiformuoti padeda Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimas, kuriuo Konstitucinis Teismas išsprendė konstitucinės justicijos bylą, kurioje buvo keliamas klausimas dėl politinės valstybės valdžios institucijų aktų, susijusių su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų atleidimu iš teisėjo pareigų, kai jie savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, atitikties Konstitucijai. Šiame nutarime Konstitucinio Teismo yra paliesta speciali teisėjų institucija, kuri turi dalyvauti aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų atleidimo iš teisėjo pareigų procedūroje, atskleidžiant jos visiškai naują konstitucinės sampratos aspektą ir pateikiant visiškai naują stabdžių ir atsvarų sistemos konstrukta formuojant teisėjų korpusą. Su Konstitucinio Teismo pateiktu interpretaciniu sprendiniu specialios teisėjų institucijos klausimu straipsnyje nenorima sutikti, kaip pasakytų R. Dworkin'as, net iš principo (2006, p. 58). Ir tai daroma ne tik dėl to, kad Konstitucijos sergėtojų pateiktas interpretacinis sprendinys pats savaime nėra įtikinamas, nes, manoma, kad jis nėra tinkamai ir pakankamai argumentuotas, bet ir dėl to, kad Konstitucinis Teismas pateiktu interpretaciniu sprendiniu generuoja svarbią teisminės valdžios nepriklausomumui problemą – jis realiai susilpnino aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų nepriklausomumo pačią apsaugą. Ir apie tai derėtų pradėti diskutuoti.

Specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos papildymas nauju šios sampratos aspektu įvyko greičiausiai ir dėl tos priežasties, kad pati speciali teisėjų institucija, kaip mokslinio tyrimo objektas, vertinant jos kaip atsvaros institucijos vaidmenį visoje Konstitucijoje įtvirtintoje valstybės valdžių padalijimo ir valdžių pusiausvyros struktūroje, nėra sulaukusi plataus mokslininkų dėmesio, nepaisant to, kad H. Šinkūnas, A. Driukas, V. A. Vaičaitis ir V. Sinkevičius bandė pradėti diskusiją dėl šios institucijos ir jos svarbos užtikrinant teisėjo ir teismų nepriklausomumą².

1 E. Kūris straipsnyje „Konstitucija kaip teisė be spragų“ vaizdžiai tarė: „Konstitucija yra „skėtis“, kuris uždengia viską – visą ordinarinę teisę, ir sukurtąją, ir tą, kuri turi būti sukurta, tačiau dėl kokių nors priežasčių nėra sukurta“ (2006, p. 11).

2 H. Šinkūnas šį klausimą nagrinėjo straipsnyje „Ar speciali teisėjų institucija turėtų būti sudaroma vien tik iš teisėjų?“ (2012) ir taip pat šį klausimą analizavo kartu su A. Driuku publikuotame

Šiame kontekste reikėtų pažymėti, kad H. Šinkūnas yra pamėginęs įvertinti Konstitucinio Teismo padarytą Konstitucijos aiškinimą 2006 m. gegužės 9 d. nutarime specialios teisėjų institucijos klausimu. Tačiau šio mokslininko mokslinių tyrimų objektas buvo specialios teisėjų institucijos pati sudėtis, kuri turėtų prisidėti prie šios institucijos tinkamų konstitucinių įgaliojimų įgyvendinimo. Mokslininkas suabejojo Konstitucinio Teismo padarytos išvados dėl vien profesiniu pagrindu suformuotos specialios teisėjų institucijos sudėties pakankamumu. O šiuo straipsniu yra reaguojama į Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimą ir yra nagrinėjama ne specialios teisėjų institucijos sudėtis, kuri šiame straipsnyje nėra kvestionuojama, o tai, koks yra specialios teisėjų institucijos vaidmuo formuojant būtent aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusą ir koks Konstitucijoje yra nustatytas stabdžių ir atsvarų konstruktas šio korpuso formavimo kontekste. Tai teisės mokslinėje literatūroje kol kas nėra nagrinėta.

Tad šio straipsnio objektas yra teisminės valdžios savireguliacijos ir savivaldos institucijų sistemoje esančios teisminės valdžios savivaldos institucijos – specialios įstatymo numatytos teisėjų institucijos, galiojančiu ordinarinės teisės lygiu įtvirtintos kaip Teisėjų taryba, konstitucinė samprata. Toks objektas suponuoja straipsnio dalyką – specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos tie aspektai, kurie yra susiję su aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpuso formavimu, dalyvaujant ir kitoms valstybės valdžios institucijoms, einant nuo ankstesnės Konstitucinio Teismo jau suformuluotos specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos atskleidimo prie naujai formuluojamų šios sampratos aspektų analizės. Straipsnio tikslas – atskleisti, koku interpretaciniu sprendiniu specialios teisėjų institucijos klausimu Konstitucinis Teismas 2022 m. balandžio 15 d. nutarime iš tiesų susilpnino aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų nepriklausomumo apsaugą.

Užsibrėžtam tikslui pasiekti straipsnyje yra išsikelti tokie uždaviniai: pirma, išanalizuoti Konstitucinio Teismo jurisprudenciją specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos aspektu iki Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimo priėmimo ir patį Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimą minėtos institucijos klausimu, atliekant deskriptyvaus pobūdžio konstitucinio ginčo mokslinę analizę; antra, išanalizuotų Konstitucinio Teismo aktų pagrindu identifikuoti, koku nauju aspektu yra papildoma specialios teisėjų institucijos konstitucinė samprata Konstitucinio Teismo priimtame 2022 m. balandžio 15 d. nutarime ir koku būdu toks papildymas keičia stabdžių ir atsvarų sistemos

straipsnyje „Teisėjų tarybos sudėtis: reglamentavimo pokyčiai Lietuvoje 1994–2019 metais“ (2020). V. A. Vaičaitis specialios teisėjų institucijos klausimą palietė komparatyviniu pobūdžio straipsnyje „Teisminės valdžios konstitucinė samprata Lietuvoje ir Lenkijoje“ (2020). Teisėjų tarybos turimos diskrecijos klausimą pamėgino kelti V. Sinkevičius komentare „Teisėjų tarybos diskrecijos ribos“ (2020).

konstrukta formuojant teisėjų korpusą; trečia, įvertinti naujos specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos, atskleistos Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarime, atitiktį Konstitucijos ir Konstitucinio Teismo suformuluotoms oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis, atliekant normatyvinę konstitucinio ginčo analizę; ketvirta, atskleisti, kuo naujai pateikta specialios teisėjų institucijos konstitucinė samprata yra svarbi aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų nepriklausomumui.

Atliekant tyrimą buvo taikomi Konstitucijos nuostatų sisteminės ir struktūrinės analizės, loginis, lingvistinis, teleologinis, doktrininis ir apibendrinimų mokslinių tyrimų metodai.

1. Konstitucinio Teismo papildyta specialios teisėjų institucijos konstitucinė samprata: kaip buvo ir kas yra nauja

Valdžių padalijimo sistemoje yra laikoma, kad teisminė valdžia yra valstybės valdžia, kurios paskirtis – teisingumo vykdymas, kai tokį teisingumą vykdyti gali nuo politinės valstybės valdžios nepriklausomas teismas. Demokratiškas valstybių yra suprata, kad valdžių padalijimas tarnauja pirmiausiai žmogaus laisvės, kuri yra vienintelis kelias, vedantis į saugumą, apsaugai. Ir nebus jokios laisvės, kaip teigia Ch. L. de Montesquieu, jeigu teisminė valdžia yra neatskirta nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių (2004, p. 161). Jeigu teisminė valdžia realiai bus neatskirta nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžių, tai nebus jokios nepriklausomos nuo politinės valstybės valdžios įtakos teisminės valdžios, kurią kaip valdžią valdžių padalijimo sistemoje dar A. Hamilton'as buvo apibūdinęs kaip vieną iš silpniausių valstybės valdžių, kuri negali sėkmingai pulti nė vienos iš kitų valstybės valdžių (Federalistų raštai Nr. 78, 1788)³.

Valdžių padalijimas šiandien yra laikomas pagrindiniu demokratiškas valstybių organizacijos principu ir Lietuva čia yra jokia išimtis. Jos Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalies nuostata, kad „Valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas“, „sudaro valstybės valdžių padalijimo ir pusiausvyros pagrindą“ (Konstitucinio Teismo 1999 m. balandžio 20 d. nutarimo 3 punktas). Valdžių padalijimo principas yra konstitucinio lygmens principas⁴, kurio

3 Valdžių padalijimą nagrinėjo, pavyzdžiui, E. Kūris (1998), E. Jarašiūnas (2003), G. Mesonis (2004; 2005), V. Sinkevičius (2010) ir kt.

4 Plačiau apie Konstitucinio Teismo atskleisto konstitucinio valdžių padalijimo principo turinį rašoma D. Jočienės straipsnyje „Konstitucinio Teismo patirtis ir iššūkiai sprendžiant valstybės valdžios institucijų ginčus“ (2021).

esmė, kaip teigia E. Kūris, yra „ne formalus, sistemiškas, atskirų valdžios šakų galių diferencijuotas išvardijimas, bet visų pirma tam tikras stabdžių ir atsvarų mechanizmas, garantuojantis jų santykinį autonomiškumą ir pusiausvyrą“ (1998, p. 44). Šioje valstybės valdžių padalijimo struktūroje svarbų vaidmenį turi ir Konstitucijos 112 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta speciali teisėjų institucija kaip teisminės valdžios savivaldos institucija, kurios konstitucinė paskirtis – patarti Respublikos Prezidentui dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų. Bet įgyvendindama šią savo konstitucinę paskirtį speciali teisėjų institucija turi veikti būtent kaip atsvaros institucija Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą. Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje yra pažymėjęs, kad speciali teisėjų institucija turi patarti Respublikos Prezidentui visais teisėjų skyrimo, jų profesinės karjeros, taip pat atleidimo iš pareigų klausimais; kad šios institucijos patarimas sukelia teisinius padarinius: jei nėra šios institucijos patarimo, Respublikos Prezidentas negali priimti sprendimo dėl teisėjo paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų; kad speciali teisėjų institucija ne tik padeda Respublikos Prezidentui formuoti teismus, bet ir yra atsvara Respublikos Prezidentui, kaip vykdomosios valdžios subjektui, formuojant teisėjų korpusą (1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo 6 punktą); kad tik profesiniu pagrindu sudaryta speciali teisėjų institucija gali būti atsvara Respublikos Prezidentui – ir kaip vykdomosios valdžios subjektui, ir kaip politinio pobūdžio institucijai – formuojant teisėjų korpusą (2006 m. gegužės 9 d. nutarimo 28 punktą).

Kitaip tariant, vien tik iš teisėjų suformuota teisminės valdžios savivaldos institucija, kuri kaip vien tik iš teisėjų suformuota teisminės valdžios savivaldos institucija turi būti atsvara Respublikos Prezidentui – ir kaip vykdomosios valdžios subjektui, ir kaip politinio pobūdžio institucijai – formuojant teisėjų korpusą. Tokiai specialios teisėjų institucijos konstitucinei sampratai šiame straipsnyje jokių prieštaravimų nėra. Juk tik vien profesiniu pagrindu suformuota speciali teisėjų institucija, kaip teisminės valdžios savivaldos institucija, ir gali galėti veikiančioje stabdžių ir atsvarų sistemoje patikrinti ir vykdomosios valdžios subjekto, ir politinio pobūdžio institucijos – Respublikos Prezidento – turimą, filosofiniais terminais kalbant, palankumo dvasią ar piktąją valią, priimant sprendimus dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų, bei visa tai atsverti. Taip yra saugomas teisminės valdžios nepriklausomumas nuo vykdomosios valdžios noro pagal savo preferencijas ir turimus interesus suformuoti teisminę valdžią ir nuo vykdomosios valdžios mėginimo kaip nors teisminę valdžią kontroliuoti. Toks Konstitucinio Teismo jau suformuluotas stabdžių ir atsvarų konstruktas Respublikos Prezidento ir specialios teisėjų institucijos santykių aspektu yra laikomas pagrįstu⁵. Tačiau šiame kontekste reikėtų pažymėti, kad, formuojant

5 Šiuo straipsniu nėra įrodinėjama tai, kodėl yra laikoma, jog Konstitucinio Teismo suformuluotas aptariamasis stabdžių ir atsvarų sistemos konstruktas yra laikomas pagrįstu.

aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusą, dalyvauja dar viena politinio pobūdžio valstybės valdžios institucija – Lietuvos Respublikos Seimas (toliau – Seimas). Ir čia kyla klausimas – kas tada atstinka su specialia teisėjų institucija ir stabdžių ir atsvarų sistema, kai yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas, prie kurio formavimo prisideda dar viena politinio pobūdžio valstybės valdžios institucija – Seimas?

Atsakymą į iškeltą klausimą pateikia Konstitucinis Teismas 2022 m. balandžio 15 d. priimtame nutarime, kuriuo buvo išnagrinėta konstitucinės justicijos byla, joje buvo sprendžiama dėl politinės valstybės valdžios institucijų aktų, susijusių su aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų atleidimu iš teisėjo pareigų, kai jie savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, atitikties Konstitucijai.

Iš Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimo turinio matoma, kad speciali teisėjų institucija, be kita ko, formaliai įsitikino dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo padaryto teisėjo vardą pažeminančio poelgio ir patarė Respublikos Prezidentui teikti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėją Seimui atleisti jį iš pareigų, o Respublikos Prezidentas, gavęs tokį patarimą, kreipėsi į Seimą dėl tokio teisėjo atleidimo iš pareigų. Seimas savo ruožtu teisėją atleido iš pareigų, neįsitikinęs, kad tam tikras teisėjo poelgis buvo, neįvertinęs, ar jis šiuo poelgiu tikrai pažemino teisėjo vardą. Ir, kaip rodo suinteresuoto asmens Seimo atstovių argumentai konstitucinės justicijos byloje, Seimas to daryti net neturėjo. Bet kodėl?

Suinteresuoto asmens Seimo atstovės, be kita ko, argumentuoja, kad Seimas, sprenddamas dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo atleidimo iš pareigų klausimą, neturi įgaliojimų tikrinti ir vertinti specialios teisėjų institucijos sprendimo, kuriuo Respublikos Prezidentui patarta teikti Seimui atleisti šį teisėją iš pareigų pagrįstumo ir teisėtumo; kad jeigu speciali teisėjų institucija pataria Respublikos Prezidentui teikti Seimui atleisti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėją iš pareigų, kai jis savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, Seimas turi įgaliojimus Respublikos Prezidento teikimu atleisti šį teisėją iš pareigų Konstitucijos 115 straipsnio 5 punkte nustatytu pagrindu, pasitikėdamas specialios teisėjų institucijos atlikto teisinio vertinimo pagrįstumu ir vadovaudamasis specialios teisėjų institucijos ir Respublikos Prezidento teisės aktų, priimtų šioms institucijoms dalyvaujant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo atleidimo iš pareigų procedūroje, teisėtumo prezumpcija (6.1.1 papunktis); kad Seimas negali perimti specialios teisėjų institucijos konstitucinių įgaliojimų ir iš naujo nustatinėti atitinkamo poelgio fakto ir vertinti, ar tuo poelgiu teisėjas tikrai pažemino teisėjo vardą; kad Seimas neturi įgaliojimų patikrinti ir įvertinti, ar specialios teisėjų institucijos sprendimas yra teisėtas, t. y. ar jį priimant laikytasi iš Konstitucijos ir kitų aukštesnės galios teisės aktų kylančių reikalavimų; kad Seimas, atsižvelgdamas į specialios teisėjų institucijos atliktą teisinį vertinimą ir vadovaudamasis konstituciniais valdžių padalijimo, teisėjo ir teismų nepriklausomumo, atsakingo valdymo principais ir specialios teisėjų institucijos bei Respublikos Prezidento teisės aktų teisėtumo prezumpcija, balsuoja tik

dėl to, ar teisėją, savo poelgiu pažeminusį teisėjo vardą, atleisti iš pareigų (6.2.1 punktis).

Šie suinteresuoto asmens Seimo atstovių argumentai yra labai aiškūs ir suprantami. Bet jie kartu yra labai svarbūs pačiai mokslinei analizei, nes, kaip matyti iš Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimo turinio, jie įtikino ir patį Konstitucinį Teismą.

Konstitucinis Teismas 2022 m. balandžio 15 d. nutarime ir konkrečiame jo 27.5 papunktyje oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis pažymi, kad nei Respublikos Prezidentas, gavęs specialios teisėjų institucijos patarimą atleisti teisėją iš pareigų, savo poelgiu pažeminus teisėjo vardą (jeigu atleidžiamas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas – patarimą teikti Seimui jį atleisti, o jeigu atleidžiamas Lietuvos apeliacinio teismo teisėjas – patarimą prašyti Seimo pritarimo jį atleisti), nei Seimas, gavęs Respublikos Prezidento teikimą dėl teisėjo atleidimo iš pareigų, savo poelgiu pažeminus teisėjo vardą, neturi įgaliojimų vertinti minėtos specialios teisėjų institucijos patarimo pagrįstumo ir teisėtumo; kad Respublikos Prezidentas ir Seimas savo konstitucinius įgaliojimus atleisti teisėją iš pareigų atitinkamai įgyvendina atsižvelgdami į specialios teisėjų institucijos patarimą, priimtą įsitikinus, kad tam tikras teisėjo poelgis buvo, ir įvertinus, kad juo tikrai buvo pažemintas teisėjo vardas; kad jei Respublikos Prezidentas ar Seimas galėtų iš naujo vertinti, ar tam tikras teisėjo poelgis buvo, ir spręsti, ar juo buvo pažemintas teisėjo vardas, jie perimtų ar pasisavintų specialios teisėjų institucijos konstitucinius įgaliojimus; kad tai reikštų, jog speciali teisėjų institucija, kuri sudaroma vien profesiniu pagrindu, nėra atsvara Respublikos Prezidentui ir Seimui – politinio pobūdžio valstybės valdžios institucijoms – formuojant teisėjų korpusą; kad toks aiškinimas būtų nesuderinamas ir su konstituciniu teisėjo ir teismų nepriklausomumo principu, su Konstitucijos 5 straipsnyje įtvirtinta valstybės valdžių pusiausvyra, konstituciniais valdžių padalijimo, atsakingo valdymo principais.

Kitaip tariant, jeigu Konstitucinis Teismas 1999 m. gruodžio 21 d. ir 2006 m. gegužės 9 d. nutarimuose konstatuoja, kad speciali teisėjų institucija yra atsvara Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą, tai toks pat vertinimas išlieka ir aptariamoms konstitucinės justicijos institucijos priimtame 2022 m. balandžio 15 d. nutarime. Tačiau aptariamo Konstitucinio Teismo nutarimo naujovė yra ta, kad speciali teisėjų institucija jau yra atskleidžiama kaip esanti atsvara dar ir Seimui, kai yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas. Tokiu būdu Seimas, kaip ir argumentuoja jau paminėtos anksčiau suinteresuoto asmens Seimo atstovės, turi vadovautis Respublikos Prezidento ir specialios teisėjų institucijos priimtų teisės aktų teisėtumo prezumpcija ir nagrinėjamo konkretaus atvejo kontekste neturi jokios pareigos įsitikinti, ar tam tikras teisėjo poelgis buvo, ir įvertinti, ar juo tikrai buvo pažemintas teisėjo vardas, slapta balsuojant „už“, „prieš“ ar „susilaikau“ principu iš esmės tik dėl to, ar teisėją, savo poelgiu pažeminusį teisėjo vardą, atleisti iš pareigų.

Žiūrint į tokį Konstitucinio Teismo pasirinktą Konstitucijos aiškinimą ir pateiktus argumentus pozityviai, būtų galima tik pasidžiaugti dėl Seimo, nes jis dabar tikrai žino, ką turi daryti, kai Respublikos Prezidentas kreipiasi į jį formuodamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusą, t. y. tik atlikti slapto balsavimo konstitucinį aktą dėl atitinkamo Respublikos Prezidento teikimo. Bet Konstitucinio Teismo pateiktas interpretacinis sprendinys specialios teisėjų institucijos klausimu, suprantant jį taip, kaip yra pateikta anksčiau, vis tikrai nėra įtikinamas ir neleidžia reikšti tokių pačių emocijų dėl teisminės valdžios ir jos nepriklausomumo.

2. Iš Konstitucinio Teismo pateikto interpretacinio sprendinio kylantys pavojai teisminei valdžiai

2.1. Kas yra įtvirtinta Konstitucijoje ir suformuluota Konstitucinio Teismo konstitucinėje jurisprudencijoje

Kaip jau minėta, Konstitucinis Teismas 2022 m. balandžio 15 d. nutarime papildo specialios teisėjų institucijos konstitucinę sampratą nauju aspektu ir pateikia visiškai naują stabdžių ir atsvarų sistemos konstrukta. Konstitucinio Teismo vertinimu, speciali teisėjų institucija yra atsvara dar ir Seimui, kai yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas. Jeigu Konstitucinis Teismas teigia, kad speciali teisėjų institucija yra atsvara dar ir Seimui, kai yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas, tai čia iškyla klausimas – ar tai, kas yra teigiama šiame Konstitucinio Teismo nutarime, yra būtent tai, kas įtvirtinta Konstitucijos tekste ir atskleista Konstitucinio Teismo oficialiojoje konstitucinėje doktrinoje?

Konstitucijos nuostatose, susijusiose su aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpuso formavimu, įtvirtinta, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus (o iš jų – pirmininką) skiria ir atleidžia Seimas Respublikos Prezidento teikimu (112 straipsnio 2 dalis); kad Lietuvos apeliacinio teismo teisėjus (o iš jų – pirmininką) skiria Respublikos Prezidentas Seimo pritarimu (112 straipsnio 3 dalis); kad dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų Respublikos Prezidentui pataria speciali įstatymo numatyta teisėjų institucija (112 straipsnio 5 dalis); kad Seimas skiria Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus (67 straipsnio 10 punktas); kad Respublikos Prezidentas teikia Seimui Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kandidatūras (o paskyrus visus šio teismo teisėjus, iš jų teikia Seimui skirti pirmininką); kad Respublikos Prezidentas skiria Lietuvos apeliacinio teismo teisėjus (o iš jų – šio teismo pirmininką), jeigu jų kandidatūroms pritaria Seimas (84 straipsnio 11 punktas).

Anksčiau nurodytos konstitucinės nuostatos leidžia teigti, kad tuo atveju, kai yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas, dalyvauja trys konstitucinio lygmens subjektai – Respublikos Prezidentas, speciali teisėjų institucija, kurios konstitucinė priedermė – patarti Respublikos Prezidentui dėl teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo ar atleidimo iš pareigų, ir Seimas. Tad bendriausiu požiūriu, nesigilinant į ypatingas detales, būtų galima sutikti su Konstitucinio Teismo argumentu, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo atleidimo iš pareigų procedūroje tuo konstituciniu pagrindu, kai teisėjas savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, dalyvauja Respublikos Prezidentas, Seimas ir speciali teisėjų institucija (2022 m. balandžio 15 d. nutarimo 26.1 papunktis)⁶. Šiame kontekste matoma tai, kad teisėjo atleidimo iš pareigų procedūroje dalyvauja: pirma, dvi politinio pobūdžio valstybės valdžios institucijos – Respublikos Prezidentas ir Seimas, kur Respublikos Prezidentas yra vykdomosios valdžios institucija, o Seimas – įstatymų leidžiamosios valdžios institucija; antra, viena teisminės valdžios savivaldos institucija – vien profesiniu pagrindu suformuota speciali teisėjų institucija. Pastaroji institucija, pagal oficialiąją konstitucinę doktriną, kaip jau minėta, yra atsvara Respublikos Prezidentui – ir kaip vykdomosios valdžios subjektui, ir kaip politinio pobūdžio institucijai – formuojant teisėjų korpusą apskritai. O, pagal Konstitucinio Teismo požiūrį, suformuotą jau 2022 m. balandžio 15 d. nutarimo 27.5 papunktyje, speciali teisėjų institucija turi būti atsvara dar ir Seimui, kai yra sprendžiamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpuso formavimo klausimas.

Argumentas, kad speciali teisėjų institucija turėtų būti atsvara politinio pobūdžio valstybės valdžios institucijoms, iš kurių viena yra Seimas, iš tiesų atrodo, kad yra labai logiškas. Ir ypač žinant tai, kad aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų pašalinimo iš pareigų apkaltos proceso tvarka procedūroje pagal Konstitucijos 74 ir 116 straipsnius Seimą – kaip politinę valstybės valdžios instituciją – atsverianti institucija yra teisminės valdžios institucija – Konstitucinis Teismas (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo 16.2 papunktis). Taisant aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų pašalinimo iš pareigų apkaltos proceso tvarka procedūrą, į Konstitucinį Teismą, kaip teisminės valdžios instituciją, kreipiasi būtent pats Seimas. Pastaroji valstybės valdžios institucija į Konstitucinį Teismą kreipiasi dėl išvados, ar teisėjų, kuriems pradėta apkaltos byla, konkretūs veiksmai neprieštarauja Konstitucijai, gavimo, pagal Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 4 punktą ir 106 straipsnio 6 dalį. Toliau Seimas, pagal Konstitucijos 107 straipsnio 4 dalį, remdamasis Konstitucinio Teismo pateikta išvada, galutinai dėl šių teisėjų nusprendžia, bet nevertina, ar teisėjų, kuriems pradėta apkaltos

6 Nors dėl šių konstitucinio lygmens subjektų eiliškumo preciziškumo vis dėlto manoma, kad pirmiausiai Respublikos Prezidentas kartu su specialia teisėjų institucija, o jau paskui Seimas.

byla, konkretūs veiksmai prieštarauja arba neprieštarauja Konstitucijai, nes tokių įgaliojimų Seimas pagal Konstituciją tiesiog neturi⁷. Tačiau, manoma, tai visiškai nėra tai, kas yra įtvirtinta Konstitucijoje ir yra byla po bylos formuojama Konstitucinio Teismo savo jurisprudencijoje konkretaus Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimo aplinkybėmis. Aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjai nebuvo šalinami iš pareigų apkaltos proceso tvarka ir valstybės valdžios institucijų santykiai Konstitucijoje yra nustatyti kitokie, kaip ir įtvirtinta visai kitokia pusiausvyros tarp valdžių struktūra.

Stabdžių ir atsvarų sistemoje, įtvirtintoje Konstitucijoje, speciali teisėjų institucija turi būti atsvara Respublikos Prezidentui – ir kaip vykdomosios valdžios subjektui, ir kaip politinio pobūdžio institucijai – formuojant teisėjų korpusą, o kita politinio pobūdžio institucija, kuri yra įstatymų leidžiamosios valdžios subjektas – Seimas – įsitraukia į teisėjų korpuso formavimo procesą tuo atveju, kai yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas. Pastarasis subjektas Konstitucijos tekste neturi nustatytų jokių konstitucinių įgaliojimų kreiptis į specialią teisėjų instituciją nei dėl patarimo, nei dėl išvados gavimo, kai gautas patarimas / išvada iš vien profesiniu pagrindu suformuotos teisminės valdžios savivaldos institucijos galėtų ir turėtų jį atsverti. Stabdžių ir atsvarų sistemoje, įtvirtintoje Konstitucijoje, speciali teisėjų institucija neturi jokių konstitucinių įgaliojimų kreiptis į Seimą, taip pat ji tokių įgaliojimų neturi kreiptis ir į Respublikos Prezidentą. Speciali teisėjų institucija yra vien profesiniu pagrindu suformuota teisminės valdžios savivaldos institucija, dalyvaujanti formuojant teisėjų korpusą, į kurią yra kreipiamasi ir ji veikia tik kreipimosi į ją pagrindu. Į specialią teisėjų instituciją kreiptis konstitucinius įgaliojimus turi tik Respublikos Prezidentas, kuris be jos duoto patarimo negali toliau kreiptis į Seimą, kai yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas (plačiau žr. Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimą). Speciali teisėjų institucija veikiančioje stabdžių ir atsvarų sistemoje turi patarti Respublikos Prezidentui dėl jo padaryto pasirinkimo ir atlikto aplinkybių įvertinimo,

7 Konstitucinis Teismas 2004 m. kovo 31 d. išvadoje, be kita ko, argumentuoja, kad Seimas, sprenddamas, ar pašalinti Respublikos Prezidentą iš pareigų, negali paneigti, negali pakeisti, negali kvestionuoti Konstitucinio Teismo išvados, kad konkretūs Respublikos Prezidento veiksmai prieštarauja (arba neprieštarauja) Konstitucijai; kad tokie Seimo įgaliojimai Konstitucijoje nenumatyti; kad Konstitucinio Teismo išvada, jog Respublikos Prezidento veiksmai prieštarauja (arba neprieštarauja) Konstitucijai, susaisto Seimą tuo atžvilgiu, kad pagal Konstituciją Seimas neturi įgaliojimų spręsti, ar Konstitucinio Teismo išvada yra pagrįsta ir teisėta; kad teisinį faktą, jog Respublikos Prezidento veiksmai prieštarauja (arba neprieštarauja) Konstitucijai, nustato tik Konstitucinis Teismas; kad Seimas turi įgaliojimus spręsti ne tai, ar konkretūs Respublikos Prezidento veiksmai prieštarauja Konstitucijai, bet tai, ar pašalinti Respublikos Prezidentą iš pareigų; kad Seimas kaip politinio pobūdžio institucija negali spręsti teisės klausimo; kad apkaltos procese Seime sprendžiama tik tai, ar už šiurkštų Konstitucijos pažeidimą pašalinti Respublikos Prezidentą iš pareigų; kad sprendimą dėl pašalinimo iš pareigų gali priimti tik Seimas.

apsvarsčius ir įvertinus visa tai vien tik iš teisėjų sudarytame intrainstituciniame pasitarime. Respublikos Prezidentas, gavęs specialios teisėjų institucijos patarimą, kuriuo iš esmės turi būti pritarta Respublikos Prezidento padarytam pasirinkimui ir atliktam aplinkybių įvertinimui⁸, įgyja konstitucinius įgaliojimus kreiptis į Seimą. Šiame kontekste pažymėtina, kad atsakomybė už atitinkamą patarimą Respublikos Prezidentui tenka būtent specialiai teisėjų institucijai, į kurią Respublikos Prezidentas kreipiasi atitinkamo patarimo (Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo 26 punktas). Seimas savo ruožtu turi apsispręsti ne dėl specialios teisėjų institucijos duoto patarimo, o būtent dėl Respublikos Prezidento teikimo, kuris Respublikos Prezidento yra įmanomas padaryti tik tada, kai yra gautas specialios teisėjų institucijos patarimas, kuriuo iš esmės, kaip jau minėta, turi būti pritarta Respublikos Prezidento padarytam pasirinkimui ir atliktam aplinkybių įvertinimui, apsvarsčius visa tai intrainstituciniame pasitarime, kai tokio patarimo neturėdamas Respublikos Prezidentas negali kreiptis į Seimą. Taigi, kaip ir pažymi Konstitucinis Teismas 2009 m. gegužės 15 d. sprendime pasisakydamas dėl Seimo konstitucinių įgaliojimų skirti / atleisti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus ir šio teismo pirmininką, Seimas tokius konstitucinius įgaliojimus įgyvendina kartu su Respublikos Prezidentu (7 punktas), kai yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas. Ir būtent šiuo atveju yra būtina Respublikos Prezidento ir Seimo partnerystė ir bendradarbiavimas. Tokiu būdu stabdžių ir atsvarų sistemoje, įtvirtintoje Konstitucijoje, Seimas, formuojant aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusą, yra toji institucija, kuri turi iš tiesų patikrinti ne specialios teisėjų institucijos priimto sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą, o būtent vykdomosios valdžios – Respublikos Prezidento – turimą, filosofiniais terminais kalbant, palankumo dvasią ar piktąją valią, kad ir patikrintas specialios teisėjų institucijos. Arba kitaip – Seimas turi patikrinti Respublikos Prezidento padarytą pasirinkimą ir atliktą turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimą, dėl kurių jis gavo specialios teisėjų institucijos, kaip atsvaros institucijos formuojant teisėjų korpusą, patarimą, ir priimti dėl to teisėtus ir pagrįstus sprendimus. Ir šiame kontekste teigiama, kad Respublikos Prezidento teikimas, kad ir gavus specialios teisėjų institucijos patarimą, tokio teisėtumo ir pagrįstumo negali garantuoti ir determinuoti. O speciali teisėjų institucija negali turėti jokios atsakomybės dar ir Seimui už tą patarimą, kurį ji duoda Respublikos Prezidentui, kuris į ją kreipiasi dėl atitinkamo patarimo, o tokią atsakomybę ji tu-

8 Yra laikomasi pozicijos, kad konstituciniai pritarimo ir patarimo aktai patys savaime yra du skirtingi ir savarankiški aktai. Tai savo ruožtu reiškia, kad nėra laikoma, jog sąvokos „patarti“ ir „pritarti“ yra tapačios. Kadangi šio straipsnio tikslas nėra įrodyti, kodėl yra manoma, kad konstituciniai pritarimo ir patarimo aktai yra du skirtingi ir savarankiški aktai, todėl tai nėra atskirai ir išsamiai aptariama. Pažymėtina, jog tam tikrą įvadą į šių sąvokų problematiką galima rasti V. A. Vaičiūčio publikuotame straipsnyje „Teisminės valdžios konstitucinė samprata Lietuvoje ir Lenkijoje“ (2020).

rėtų turėti, jeigu ji yra laikoma atsvaros Seimui institucija. Argumentą, kad Seimas turi konstitucinę pareigą patikrinti Respublikos Prezidento padarytą pasirinkimą ir atliktą turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimą, dėl kurių jis gavo specialios teisėjų institucijos patarimą, ir priimti teisėtus ir pagrįstus sprendimus, patvirtintų ir jau suformuota oficialioji konstitucinė doktrina Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje.

Konstitucinis Teismas 2009 m. gegužės 15 d. sprendime pažymi, kad esant objektyviam Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo ar šio teismo pirmininko atleidimo iš pareigų pagrindui, Respublikos Prezidentas privalo įsitikinti, jog iš tikrųjų yra nustatytas objektyvus pobūdžio faktas, t. y. pasibaigęs įstatymo nustatytas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo ar šio teismo pirmininko įgaliojimų laikas, ir, jeigu įgaliojimų laikas yra pasibaigęs, privalo kreiptis į specialią teisėjų instituciją, kad ši patartų dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo ar šio teismo pirmininko atleidimo iš pareigų, nes pasibaigė to teisėjo ar teismo pirmininko įgaliojimų laikas; kad speciali teisėjų institucija turi įsitikinti, jog iš tikrųjų yra nurodytas objektyvus pobūdžio faktas, ir, jeigu jis yra, privalo patarti Respublikos Prezidentui atleisti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėją ar šio teismo pirmininką iš pareigų; kad Respublikos Prezidentas, gavęs tokį specialios teisėjų institucijos patarimą, privalo teikti atitinkamą asmenį Seimui atleisti iš pareigų; kad Seimas, gavęs Respublikos Prezidento teikimą atleisti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėją ar šio teismo pirmininką iš pareigų, privalo įsitikinti, ar iš tikrųjų yra nurodytas objektyvus pobūdžio faktas, ir, jeigu pripažįstama, kad įgaliojimų laikas yra pasibaigęs, priimti atitinkamą individualų teisės taikymo aktą dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo ar šio teismo pirmininko atleidimo iš teisėjo ar teismo pirmininko pareigų (7.2 papunktis).

Vadinasi, pagal jau suformuotą oficialiąją konstitucinę doktriną, Seimas, nevertindamas specialios teisėjų institucijos patarimo teisėtumo ir pagrįstumo, vis tik turi vertinti ir įsitikinti dėl to, ką jam teikia Respublikos Prezidentas, t. y. dėl tam tikro objektyvus pobūdžio fakto buvimo ar jo nebuvimo, nes speciali teisėjų institucija, būdama atsvara Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą, skirtingai nei argumentuoja Konstitucinis Teismas 2022 m. balandžio 15 d. nutarimo 27.5 papunktyje, negali būti laikoma atsvara dar ir Seimui, kai yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas. Aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpuso formavimo proceso metu Respublikos Prezidento preferencijas ir jo interesus patikrinanti ir atsverianti dar viena institucija yra Seimas, t. y. politinio pobūdžio valstybės valdžios institucija, nepaisant to, ko galbūt šiuo klausimu norėtųsi. Aišku, šių argumentų kontekste galbūt būtų galima pažymėti, kad Konstitucinio Teismo argumentai 2022 m. balandžio 15 d. nutarime yra susiję su aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų tokiu atleidimu, kurio pagrindas visiškai nėra objektyvus pobūdžio. Ir iš tiesų reikėtų pažymėti, kad Konstitucijos 115 straipsnio 5 punkte nustatytas teisėjo atleidimo iš pareigų pagrindas yra susijęs ne tik su atitinkamų faktų nustatymu, bet

ir jų įvertinimu⁹. Ši aplinkybė Seimo turimų konstitucinių įgaliojimų ir jų tinkamo vykdymo kontekste nieko nekeičia ir negali keisti. Antai, Konstitucinis Teismas 2020 m. rugsėjo 2 d. nutarime, aiškindamas teisėjo atleidimo pagal neobjektyvaus pobūdžio atleidimo iš teisėjo pareigų pagrindą, nustatytą Konstitucijos 115 straipsnio 4 punkte, pateikia argumentus, kurie yra svarbūs Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimui, ir sunku suprasti, kodėl jais Konstitucinis Teismas vis dėlto nesiremia savo argumentacijoje¹⁰.

Konstitucinis Teismas 2020 m. rugsėjo 2 d. nutarimu išsprendžia tarp kelių valstybės valdžios institucijų kilusį, kaip teigia D. Jočienė, „nesusipratimą“, be kita ko, užtikrindamas iš konstitucinio teisėjo ir teismų nepriklausomumo principo kylančią garantiją – teisėjo „mandato (įgaliojimų trukmės) neliečiamumo principą, kad nebūtų sudarytos prielaidos, be kita ko, nepagrįstai atleisti teisėją iš pareigų nepasibaigus jo įgaliojimų laikui“, taip pat užtikrindamas „teisminės valdžios ir kitų valstybės valdžių sąveikos pusiausvyrą“ (2021, p. 336). Konstitucinis Teismas, atsižvelgęs į konstitucinės justicijos bylai aktualų aspektą, šio nutarimo nuostatomis, be kita ko, pažymi, kad Respublikos Prezidentas, teikdamas Seimui atleisti teisėją iš pareigų Konstitucijos 115 straipsnio 4 punkte nustatytu pagrindu, turi įsitikinti, kad teisėjas yra išrinktas (paskirtas) į kitas pareigas ar jo sutikimu perkeltas į kitą darbą (19.3.2.5 papunktis ir 23 punktas); kad kai Respublikos Prezidentas kreipiasi į specialią teisėjų instituciją, jog ši patartų dėl teikimo Seimui atleisti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo skyriaus pirmininką iš pareigų Konstitucijos 115 straipsnio 4 punkte numatytu pagrindu, speciali teisėjų institucija turi, *inter alia*, įsitikinti, kad yra įvykęs Konstitucijos 115 straipsnio 4 punkte nurodytas juridinis faktas, t. y. teisėjas yra išrinktas, *inter alia*, paskirtas, į kitas pareigas ar perkeltas į kitą darbą (19.3.3.2 papunktis ir 25 punktas); kad Seimas Respublikos Prezidento teikimu atleisdamas teisėją iš pareigų Konstitucijos 115 straipsnio 4 punkte nustatytu pagrindu, turi įsitikinti, jog teisėjas tikrai yra išrinktas (paskirtas) į kitas pareigas ar jo sutikimu perkeltas į kitą darbą (19.3.2.5 papunktis ir 29 punktas); kad Seimas turi tinkamai įgyvendinti jam Konstitucijos ir įstatymų suteiktus įgaliojimus, skiriant

- 9 Konstitucinis Teismas 2006 m. gegužės 9 d. nutarime išaiškino, kad tuo atveju, kai Respublikos Prezidentas kreipiasi į specialią teisėjų instituciją, kad ši patartų dėl teisėjo atleidimo tuo pagrindu, kai jis savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, speciali teisėjų institucija privalo ne tik įsitikinti, kad tam tikras teisėjo poelgis (veika) buvo, bet ir įvertinti, ar jis šiuo poelgiu (veika) tikrai pažemino teisėjo vardą; kad jeigu teisėjas tikrai savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, speciali teisėjų institucija privalo patarti Respublikos Prezidentui teisėją atleisti iš pareigų; kad Respublikos Prezidentas, gavęs tokį specialios teisėjų institucijos patarimą, turi įgaliojimus atleisti teisėją iš pareigų (jeigu yra atleidžiamas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjas – turi įgaliojimus teikti jį Seimui atleisti iš pareigų, o jeigu atleidžiamas iš pareigų teisėjas yra Lietuvos apeliacinio teismo teisėjas – turi įgaliojimus prašyti Seimo pritarimo jį atleisti (15.3.1.2 papunktis).
- 10 Straipsnyje nėra atliekama 2020 m. rugsėjo 2 d. nutarimo įvertinimo, nes buvo svarbu įvertinti Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimą jau priimto 2020 m. rugsėjo 2 d. nutarimo kontekste.

į pareigas ir atleidžiant iš jų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjus, šio teismo pirmininką; kad Seimas, įgyvendindamas savo įgaliojimus, privalo priimti teisėtus ir pagrįstus teisės aktus; kad tai, jog Respublikos Prezidentas, teikdamas Seimui Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kandidatūras, šio teismo pirmininką ir įstatymo nustatytais atvejais teikdamas Seimui atleisti teisėjus, kartu pateikia Seimui atitinkamų teisės aktų projektus, nepaneigia Seimo pareigos, tinkamai apsvarsčius šiuos projektus, priimti teisėtus ir pagrįstus teisės aktus (19.3 papunktis ir 29 punktas); kad Respublikos Prezidento ir Seimo teisėtų ir pagrįstų teisės aktų priėmimas yra teisminės valdžios nepriklausomumo garantija (19.3.1 papunktis), kai, kaip jau minėta, Respublikos Prezidento teikimas, kad ir gavus specialios teisėjų institucijos patarimą, tokio teisėtumo ir pagrįstumo negali garantuoti ir determinuoti.

Taigi matoma, kad Seimas Respublikos Prezidento teikimu atleisdamas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėją iš pareigų, kai teisėjas yra išrinktas į kitas pareigas arba jo sutikimu perkeltas į kitą darbą, turi konstitucinę pareigą apsvarstyti ir įsitikinti, kad teisėjas tikrai yra išrinktas (paskirtas) į kitas pareigas ar jo sutikimu perkeltas į kitą darbą. Maža to, Konstitucinis Teismas 2020 m. rugsėjo 2 d. nutarime taip pat mano, kad kitoks Konstitucijos 115 straipsnio 4 punkto aiškinimas būtų nesuderinamas su tokiu dalyku kaip Konstitucijoje įtvirtintu teisėjo nepriklausomumu, nes sudarytų prielaidas, kaip argumentuoja Konstitucinis Teismas, atleisti teisėją iš pareigų nepadarys jo įgaliojimų laikui ir nesant kito Konstitucijoje ar Lietuvos Respublikos teismų įstatyme nustatyto pagrindo (29 punktas). Ir panaši argumentacija turėtų galioti dėl tokio Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo atleidimo iš pareigų pagrindo, kuris yra numatytas Konstitucijos 115 straipsnio 5 punkte, – teisėjas savo poelgiu pažemino teisėjo vardą, kai nei Respublikos Prezidento teikimas, nei specialios teisėjų institucijos patarimas, kurio pagrindu Respublikos Prezidentas ir kreipiasi į Seimą, neturėtų paneigti Seimo konstitucinės pareigos tinkamai apsvarstyti Respublikos Prezidento padaryto teikimo ir priimti dėl to teisėtą ir pagrįstą sprendimą. Pagal Konstitucijos nuostatas, aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpuso formavimo proceso metu Respublikos Prezidento preferencijas ir jo interesus patikrinanti ir atsverianti dar viena institucija yra Seimas – kita politinio pobūdžio valstybės valdžios institucija. Vien profesiniu pagrindu suformuota teisminės valdžios savivaldos institucija – speciali teisėjų institucija – būdama atsvara Respublikos Prezidentui formuojant teisėjų korpusą, negali būti laikoma dar ir atsvara Seimui formuojant aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusą. Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimo 27.5 papunktyje pateikti argumentai, kad jei Seimas (kaip ir Respublikos Prezidentas) galėtų iš naujo vertinti, ar tam tikras teisėjo poelgis buvo, ir spręsti, ar juo buvo pažemintas teisėjo vardas, Seimas (kaip ir Respublikos Prezidentas) perimtų ar pasisavintų specialios teisėjų institucijos įgaliojimus; kad tai reikštų, jog speciali teisėjų institucija, kuri sudaroma vien profesiniu pagrindu, nėra atsvara Seimui (kaip ir Respublikos Prezidentui) formuojant

teisėjų korpusą, neišplaukia nei iš Konstitucijos tekste įtvirtintų nuostatų visumos, nei iš Konstitucinio Teismo suformuotos oficialiosios konstitucinės doktrinos. Bet Konstitucinis Teismas 2022 m. balandžio 15 d. nutarimo 27.5 papunktyje vis dėlto mano kitaip. Ir šiame kontekste iškyla svarbus klausimas – ar dėl to, ką mano Konstitucinis Teismas 2022 m. balandžio 15 d. nutarimo 27.5 papunktyje, teisminei valdžia jau turėtų sunerimti?

2.2. Konstitucinio Teismo generuojama problema teisminei valdžiai

Konstitucinis Teismas 2022 m. balandžio 15 d. nutarime išnagrinėtos konstitucinės justicijos bylos aplinkybėmis pateikia tokį interpretacinį sprendinį specialios teisėjų institucijos klausimu, kuriuo, atrodo, kad iš tiesų panaikina Seimo konstitucinę pareigą tinkamai apsvarstyti Respublikos Prezidento padarytą teikimą ir priimti dėl to teisėtą ir pagrįstą sprendimą, nes valdžių padalijimo sistemoje speciali teisėjų institucija Konstitucinio Teismo yra laikoma Seimui, kaip ir Respublikos Prezidentui, atsvaros institucija formuojant teisėjų korpusą, nors, manoma, jog negalima daryti tokios išvados nei iš Konstitucijos tekste įtvirtintų nuostatų visumos, nei iš Konstitucinio Teismo suformuotos oficialiosios konstitucinės doktrinos. Konstitucinio Teismo pasirinkta Konstitucijos aiškinimo technika ir pateikti argumentai 2022 m. balandžio 15 d. nutarime apskritai neleidžia suprasti, kaip Konstitucinis Teismas galiausiai prieina prie tokių teiginių, kurie yra suformuluoti šio nutarimo 27.5 papunktyje. Iš Konstitucinio Teismo pateiktų argumentų apie specialios teisėjų institucijos vaidmenį, kai į ją kreipiasi Respublikos Prezidentas, kad ji patartų dėl teisėjo atleidimo iš pareigų, nes yra Konstitucijos 115 straipsnio 5 punkte numatytas pagrindas, logiškai negalimi Konstitucinio Teismo aptariamame nutarimo papunktyje suformuluoti teiginiai, kuriais atskleidžiamas papildomas specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos aspektas ir suformuluojamas naujas stabdžių ir atsvarų sistemos konstruktas – speciali teisėjų institucija yra atsvara dar ir Seimui, kai yra formuojamas aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusas. Maža to, Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimo 27.5 papunktyje pateikti argumentai nėra pagrįsti nei Konstitucijos teksto, nei oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis ir jų išsamia analize. Be to, Konstitucinio Teismo pateiktas argumentas – jeigu Seimas atliktų vertinimą dėl teisėjo vardą pažeminančio poelgio, tai galiausiai reikštų, jog vien profesiniu pagrindu suformuota speciali teisėjų institucija „nėra atsvara Respublikos Prezidentui ir Seimui <...> formuojant teisėjų korpusą“ (27.5 papunktis) – nėra ribojamas konkrečiu konstitucinės justicijos bylai reikšmingu aspektu (teisėjo atleidimas iš pareigų Konstitucijos 115 straipsnio 5 punkto pagrindu). Teiginys, kad speciali teisėjų institucija yra atsvara dar ir Seimui formuojant teisėjų korpusą, yra suformuluotas kaip generalizuotas teiginys.

Trumpam laikant Konstitucinio Teismo pateiktą interpretacinį sprendinį specialios teisėjų institucijos klausimu tik viso labo teorine Konstitucijos interpretavimo metodologijos problema, dėl kurios geriausio sprendimo iki begalybės galėtų ginčytis viskuo nepatenkinti filosofai, ir pažiūrėjus į Konstitucinio Teismo pasirinktą Konstitucijos aiškinimo techniką bei pateiktus argumentus per konstitucinių teorijų diskurso prizmę, tai leidžia pamatyti štai ką – Konstitucinio Teismo pasirinkta Konstitucijos aiškinimo technika ir pateikti argumentai nesudaro jokio pagrindo teigti, kad Konstitucinis Teismas šiuo atveju „atrado“ papildomą specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos aspektą ir naują stabdžių ir atsvarų sistemos konstrukta, slypinčius kokioje nors latentinėje Konstitucijos teksto dalyje, vykdant tokiu būdu Konstituciniam Teismui konstitucinės realybės tiesioginės translacijos aktą ir taip neleidžiant manyti, jog Konstitucinio Teismo teisėjų priimtas sprendimas būtų jų asmeninių preferencijų sprendimas (plačiau žr. Dworkin, 2004, p. 157–192). Konstitucinio Teismo pasirinkta Konstitucijos aiškinimo technika ir pateikti argumentai jau leidžia kalbėti apie Konstitucinio Teismo padarytą specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos papildomo aspekto bei stabdžių ir atsvarų sistemos konstrukto „išradimą“, sudarant pagrindą argumentuoti, kad Konstitucinio Teismo teisėjų priimtas sprendimas yra būtent jų asmeninių preferencijų sprendimas, kuris visada bus vertinamas kaip toks, jeigu tai nėra pagrįsta Konstitucija. Tai kartu galėtų patvirtinti ir buvusio Konstitucinio Teismo teisėjo skyrimo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėju procedūroje paaiškėjusi aplinkybė apie Seime susiklosčiusią tam tikrą praktiką visiškai neįsitikinti tuo, ką teikia Respublikos Prezidentas Seimui formuojant aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusą, pasitikinti iš esmės Respublikos Prezidento padarytu vertinimu. Ir jeigu tokia praktika Seime buvo susiklosčiusi, tai leidžia taip pat teigti, kad Konstitucinis Teismas 2022 m. balandžio 15 d. nutarimu tokią Seimo praktiką galimai tiesiog „įkonstitucino“, nes tokiai praktikai teikė preferencijas, o ne išaiškino Konstituciją, kad Seime susiklosčiusi praktika būtų orientuojama pagal aukščiausiosios teisės nuostatas. Ir vargu ar šiuo atveju evoliucionuojančios visuomenės ar panašus argumentas galėtų pateisinti Konstitucinio Teismo pasirinktą Konstitucijos aiškinimo techniką analizuojamame 2022 m. balandžio 15 d. nutarime. Šiame kontekste nemanoma, kad Konstitucinio Teismo pasirinktas kelias yra tinkamas, jeigu nenorima, jog ištiktų politiniuose traktuose aprašyta tironija, bet tik kitokia savo forma. Tačiau Konstitucinio Teismo pateiktas interpretacinis sprendinys specialios teisėjų institucijos klausimu savo reikšmingumu negali būti redukuojamas tik iki viso labo teorinės konstitucijos interpretavimo metodologijos problemos lygio, nes jis taip, kaip yra Konstitucinio Teismo pateiktas 2022 m. balandžio 15 d. nutarimo 27.5 papunktyje, kuria svarbią problemą teisminei valdžiai. Manoma, kad Konstitucinis Teismas, turėdamas užtikrinti iš konstitucinio teisėjo ir teismų nepriklausomumo principo kylančią teisėjo įgaliojimų trukmės neliečiamumo garantiją, kad nebūtų sudarytos prielaidos nepagrįstai atleisti teisėją iš pareigų nepasibaigus jo įgaliojimų laikui, pateiktu interpretaciniu

sprendiniu specialios teisėjų institucijos klausimu tokias prielaidas sudarė dėl aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpuso ir tuo susilpnino aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų nepriklausomumo pačią apsaugą.

Remiantis Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimo ir konkrečiai šio nutarimo 27.5 papunkčio nuostatomis, galima teigti, kad Konstitucinio Teismo iš esmės yra padaroma taip, jog Seimas, kuris kartu su Respublikos Prezidentu formuoja aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusą, tiesiog turėtų patikėti ir pasitikėti Respublikos Prezidento teikimo, kuris daromas tik turint specialios teisėjų institucijos patarimą, turiniu. Taip yra sudaromos visos prielaidos Respublikos Prezidentui formuoti aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusą pagal savo asmenines preferencijas ir turimus interesus. Seimas, turėdamas konstitucinę pareigą patikrinti Respublikos Prezidento padarytą pasirinkimą ir atliktą turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimą, dėl kurių Respublikos Prezidentas gavo specialios teisėjų institucijos, kaip atsvaros formuojant teisėjų korpusą institucijos, patarimą, ir priimti dėl to teisėtus ir pagrįstus sprendimus, kurių negali garantuoti ir determinuoti jokia, kaip jau minėta, Respublikos Prezidento ir specialios teisėjų institucijos priimtų sprendimų teisėtumo prezumpcija, tokios pareigos, remiantis tuo, ką aiškina Konstitucinis Teismas 2022 m. balandžio 15 d. nutarime, atrodo, kad nebeturi. Remiantis tuo, kokį interpretacinį sprendinį Konstitucinis Teismas pateikia šiame nutarime, Seimas yra apribojamas iš tiesų paties Respublikos Prezidento padarytu pasirinkimu ir atliktu turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimu, kad ir su palikta galimybe atlikti slapto balsavimo konstitucinį aktą, nors Konstitucinis Teismas visa tai mėgina pateikti taip, jog Seimas yra apribojamas specialios teisėjų institucijos atliktu turinčių reikšmės aplinkybių įvertinimu. Konstitucinis Teismas, kaip ir suinteresuoto asmens Seimo atstovės, minėtame nutarime, atrodo, kad taip pat tiki tuo, jog speciali teisėjų institucija, kaip vien profesiniu pagrindu suformuota teisminės valdžios savivaldos institucija, savo sprendimus priima tik įsitikinusi ir įvertinusi visas reikšmingas sprendimui priimti aplinkybes. Ir čia kyla retorinis klausimas būtent Konstituciniam Teismui priimto 2022 m. balandžio 15 d. nutarimo kontekste, kuris nėra šio straipsnio svarstymo apimtyje, – o jeigu speciali teisėjų institucija, privalanti ne tik įsitikinti, kad tam tikras teisėjo poelgis buvo, bet ir įvertinti, ar jis šiuo poelgiu tikrai pažemino teisėjo vardą, to nedaro ir savo veikloje tikrai nemano, skirtingai nei buvęs JAV Aukščiausiojo Teismo teisėjas A. Scalia, kad Konstitucijos struktūra jos veikloje „yra viskas“ (2008, p. 1418), t. y. savo veikloje sudaro visiško lojalumo Respublikos Prezidentui, o ne atsvaros jam formuojant teisėjų korpusą institucijos išpūdį? Bet šis iškeltas retorinis klausimas niekaip nepanaikina susidariusios situacijos – Konstitucinis Teismas 2022 m. balandžio 15 d. nutarimu sudaro prielaidas Seimui formuojant aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusą priimti teisėtumo ir pagrįstumo požiūriu abejotinus sprendimus, paliekant Respublikos Prezidentui

galimybę formuoti aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusą pagal savo asmenines preferencijas ir turimus interesus, kuriuos iš lojalumo ir pagarbos Respublikos Prezidentui gali nepagrįstai palaikyti vien profesiniu pagrindu suformuota speciali teisėjų institucija, kai, kaip jau minėta, Respublikos Prezidento ir Seimo teisėtų ir pagrįstų teisės aktų priėmimas yra teisminės valdžios nepriklausomumo garantija (Konstitucinio Teismo 2020 m. rugsėjo 2 d. nutarimo 19.3.1 papunktis). Ir dėl to teisminė valdžia turėtų sunerimti.

Išvados

1. Atlikta Konstitucinio Teismo jurisprudencijos analizė specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos aspektu iki Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimo priėmimo ir atlikta Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimo turinio analizė minėtos institucijos klausimu leidžia teigti, kad Konstitucinis Teismas 2022 m. balandžio 15 d. nutarimu papildė specialios teisėjų institucijos konstitucinę sampratą nauju aspektu – speciali teisėjų institucija yra atsvara ne tik Respublikos Prezidentui – ir kaip vykdomosios valdžios subjektui, ir kaip politinio pobūdžio institucijai – formuojant teisėjų korpusą apskritai, bet ir Seimui – ir kaip įstatymų leidžiamosios valdžios subjektui, ir kaip politinio pobūdžio institucijai – formuojant aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusą. Tokiu būdu Konstitucinis Teismas suformuluoja visiškai naują stabdžių ir atsvarų sistemos konstrukta teisėjų korpuso formavimo procese. Tačiau toks Konstitucinio Teismo pateiktas interpretacinis sprendinys specialios teisėjų institucijos klausimu nėra įtikinamas.

2. Konstitucinio Teismo pateiktas interpretacinis sprendinys specialios teisėjų institucijos klausimu yra nepagrįstas nei Konstitucijos teksto, nei oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatomis. Todėl nėra aišku, koku būdu toks interpretacinis sprendinys yra gaunamas, kai atlikta Konstitucijos teksto ir oficialiosios konstitucinės doktrinos nuostatų analizė iki Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimo priėmimo tokio sprendinio nepateikia. Konstitucinio Teismo pasirinkta Konstitucijos aiškinimo technika ir pateikti argumentai šiame nutarime vis dėlto leidžia kalbėti apie Konstitucinio Teismo padarytą specialios teisėjų institucijos konstitucinės sampratos papildomo aspekto bei stabdžių ir atsvarų sistemos konstrukto „išradimą“, sudarant pagrindą argumentuoti, kad Konstitucinio Teismo teisėjų priimtas sprendimas yra būtent jų asmeninių preferencijų sprendimas, kuris visada bus vertinamas kaip toks, jeigu tai nėra pagrįsta Konstitucija. To Konstitucijos aiškinimo procese neturėtų būti daroma.

3. Konstitucinio Teismo pateiktas interpretacinis sprendinys specialios teisėjų institucijos klausimu atskleidžia, kad Konstitucinis Teismas, siekdamas savo veikloje

užtikrinti konstitucinį teisėjo ir teismų nepriklausomumo principą ir iš jo kylančias garantijas, iš tiesų susilpnino aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų nepriklausomumo pačią apsaugą. Konstitucinio Teismo pasirinkta Konstitucijos aiškinimo technika ir pateikti argumentai sudaro prielaidas Seimui priimti aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpuso formavimo procese teisėtumo ir pagrįstumo požiūriu abejotinus sprendimus, paliekant Respublikos Prezidentui galimybę formuoti aukščiausių grandžių bendrosios kompetencijos teismų teisėjų korpusą pagal savo asmenines preferencijas ir turimus interesus, kurias iš lojalumo ir pagarbos Respublikos Prezidentui gali nepagrįstai palaikyti vien profesiniu pagrindu suformuota speciali teisėjų institucija, kai Respublikos Prezidento ir Seimo teisėtų ir pagrįstų teisės aktų priėmimas yra teisminės valdžios nepriklausomumo garantija. Dėl to teisminė valdžia turėtų sunerimti.

Šaltiniai

Norminiai teisės aktai

Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014.

Specialioji literatūra

- Adams, J. (1776). *Thoughts on Government* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.nps.gov/inde/upload/Thoughts-on-Government-John-Adams-2.pdf> [žiūrėta 2020 m. lapkričio 11 d.].
- Dworkin, R. (2006). *Principo reikalas*. Vertė K. Klimka. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.
- Dworkin, R. (2004). *Rimtas požiūris į teises: teisės sociologija*. Vertė K. Klimka. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.
- Hamilton, A. (1788). *The Federalist Papers: No. 78*. The Avalon Project – Documents in Law, History and Diplomacy [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://avalon.law.yale.edu/18th_century/fed78.asp [žiūrėta 2021 m. sausio 28 d.].
- Hughes, Ch. E. (1908). *Addresses and Papers of Charles Evans Hughes, Governor of New York, 1906–1908*. New York: G. P. Putnam's Sons.
- Jarašiūnas, E. (2003). *Valstybės valdžios institucijų santykiai ir Konstitucinis Teismas*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
- Jočienė, D. (2021). Konstitucinio Teismo patirtis ir iššūkiai sprendžiant valstybės valdžios institucijų ginčus. *Jurisprudencija*, 28(2), 323–342.
- Kūris, E. (2006). Konstitucija kaip teisė be spragų. *Jurisprudencija*, 90(12), 7–14.
- Kūris, E. (1998). Politinių klausimų jurisprudencija ir Konstitucinio Teismo *obiter dicta*: Lietuvos Respublikos Prezidento institucija pagal Konstitucinio Teismo 1998 m. sausio 10 d. nutarimą. *Politologija*, 1(11), 3–94.
- Mesonis, G. (2010). *Konstitucijos interpretavimo metodologiniai pagrindai*. Vilnius: VĮ Registrų centras.

- Mesonis, G. (2005). Prezidento veto stabdžių ir atsvarų sistemoje: efektyvumo teorinės ir praktinės prielaidos. *Jurisprudencija*, 64(56), 84–91.
- Mesonis, G. (2004). Valdžių padalijimo teorija ir jos įgyvendinimo modeliai: kriterijų kokybės problema. *Jurisprudencija*, 61(53), 5–18.
- Montesquieu, Ch. L. (2004). *Apie įstatymų dvasią*. Vertė V. Malinauskienė. Vilnius: Mintis.
- Scalia, A. (2008). Foreword: The Importance of Structure in Constitutional Interpretation. *Notre Dame Law Review*, 83(4), 1417–1420 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://scholarship.law.nd.edu/ndlr/vol83/iss4/1/> [žiūrėta 2021 m. sausio 18 d.].
- Sinkevičius, V. (2020). *Teisėjų tarybos diskrecijos ribos*. Teisė.pro [interaktyvus] (modifikuota 2020-10-28). Prieiga per internetą: <http://www.teise.pro/index.php/2020/10/28/v-sinkevicius-teiseju-tarybos-diskrecijos-ribos/> [žiūrėta 2021 m. balandžio 27 d.].
- Sinkevičius, V. (2010). Seimo galių ribojimo konstituciniai pagrindai: kai kurie teoriniai aspektai. *Parlamento studijos*, 9, 170–195.
- Šinkūnas, H. ir Driukas, A. (2020). Teisėjų tarybos sudėtis: reglamentavimo pokyčiai Lietuvoje 1994–2019 metais. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica*, 93, 61–74, <https://doi.org/10.18778/0208-6069.93.04>.
- Šinkūnas, H. (2012). Ar speciali teisėjų institucija turėtų būti sudaroma vien tik iš teisėjų? Iš: Švedas, G. (vyr. moksl. red.) (2012). *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis*. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius: Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Alumni draugija, 201–211.
- Vaičaitis, V. A. (2020). Teisminės valdžios konstitucinė samprata Lietuvoje ir Lenkijoje. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia iuridica*, 93, 5–24, <https://doi.org/10.18778/0208-6069.93.01>.

Konstitucinės justicijos institucijų baigiamieji aktai

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo aktai

- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2022 m. balandžio 15 d. nutarimas. *TAR*, 7867.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. rugsėjo 2 d. nutarimas. *TAR*, 18611.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. gegužės 15 d. sprendimas. *Valstybės žinios*, 58-2251.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 51-1894.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. kovo 31 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 49-1600.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 109-3192.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. balandžio 20 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 36-1094.

Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiojo Teismo sprendimai

- Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiojo Teismo 1920 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje *Missouri v. Holland*, 252 U.S. 416 (1920).